

STATENS BEREDNING FÖR
MEDICINSK OCH SOCIAL
UTVÄRDERING

Remissvar

Datum för beslut
2025-03-06

Beteckning
GD-beslut 17/2025
Dnr SBU 2024/878

Er beteckning
Dnr S2024/02055

Till
Socialdepartementet

Remissvar för departementets promemoria Aktivitetskrav inom försörjningsstödet – för arbete, egenförsörjning och nationell likformighet (Ds 2024:29)

Bakgrund

Statens beredning för medicinsk och social utvärdering (SBU) har fått möjlighet att ge synpunkter på utredningen Aktivitetskrav inom försörjningsstödet – för arbete, egenförsörjning och nationell likformighet (Ds 2024:29).

SBU har valt att lämna synpunkter på tre av utredningens kapitel *Befintlig kunskap om aktivering av mottagare av försörjningsstöd* (kap. 6), *Överväganden och förslag* (kap. 7), samt *Alternativt förslag* (kap. 8) i de delar som har bäring på myndighetens arbete.

Utredningens förslag i korthet

Med målsättningen att tidigt bryta passivitet, stärka rättssäkerhet och likformighet, samt motverka att försörjningsstöd blir en permanent försörjningskälla samt att ta tillvara potentiell arbetskraft har utredningen lämnat ett förslag om hur ett aktivitetskrav för vuxna män och kvinnor som uppbär försörjningsstöd kan införas i socialtjänstlagen. Förslaget innebär en skyldighet för den enskilde att delta i aktiviteter samt en skyldighet för kommunen att tillhandahålla insatser. I promemorian föreslås att det skall ligga under socialnämndens ansvar att säkerställa tillgång till kommunala insatser. Insatserna skall utgöras av meningsfulla aktiviteter på maximalt heltid anpassade efter individens förmåga. De aktiviteter som föreslås i utredningen är:

- aktiviteter som syftar till att motivera individen eller öka hans eller hennes förmåga att ta ett arbete, påbörja en utbildning eller delta i andra insatser som har dessa syften,
- aktiviteter som syftar till att öka individens språkliga förutsättningar att ta ett arbete, påbörja en utbildning eller delta i andra insatser som har dessa syften,
- arbetsplatsförlagda aktiviteter inom en kommunal förvaltning, och
- aktiviteter inriktade på jobbsökande.

Synpunkter från SBU

Utredningens förslag

SBU instämmer i utredningens bedömning att insatser och aktiviteter bör vara meningsfulla och individuellt anpassade. För att stödja socialnämndernas uppdrag kring aktivitetskravet menar SBU att kommande förslag med fördel kan konkretisera vad som avses med en meningsfull sysselsättning.

Aktivitetskravet omfattar både personer med arbetsförmåga och personer som socialtjänsten bedömer saknar sådan. Det ska vara anpassningsbart efter individens varierande förutsättningar och behov. SBU menar att det i utredningen saknas en mer detaljerad analys avseende olika behov och förutsättningar hos olika grupper. Olika insatser kan ha skiftande effekt för olika grupper, och det är av vikt att detta beaktas vid framtida uppföljning, utvärdering och kunskapsutveckling. SBU instämmer och tillstyrker i detta sammanhang det alternativa förslag om målgrupp som ges, givet de utmaningar som utredningen identifierat. (Kap.7.2 och 8).

Vetenskaplig evidens för föreslagna insatser och aktivitetskrav

Utredningen har redogjort för det aktuella kunskapsläget (Kap.6) avseende föreslagna insatser, medan evidens avseende aktivitetskravet i sig inte beaktats då det inte ingick i utredarens uppdrag.

Som utredningen påpekar är det svårt att identifiera en enskild insats som har avgörande effekt för att bryta långvarigt biståndsberoende. Däremot finns forskningsstöd för att en kombination av flera insatser, parallellt inom olika områden, kan vara verksamt. SBU menar att framtida utvärderingar kan omfatta effekter av enskilda samverkande insatser men också gemensamma komponenter inom olika insatser.

Det är av vikt enligt SBU att framtida förslag ytterligare tydliggör kunskapsläget kring motiverande insatser och insatser som stärker individens förmåga att ta ett arbete. Detta inkluderar att beskriva vad som kan avses med förmågehöjande insatser, särskilt i relation till Konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning¹ och diskrimineringslag². Eftersom kunskapsläget kring insatser med inriktning på jobbsökande är oklart, anser SBU också att det är av stor betydelse att detta område fortsatt följs vetenskapligt. Även evidensläget avseende aktivitetskravet som sådant bör beaktas enligt SBU.

Vid planeringen av insatser menar SBU att det är det särskilt viktigt att beakta utformningen av handläggarstödet. Kommunerna kommer i hög grad att arbeta med personer som har omfattande behov av stöd i sitt arbetssökande. Forskning visar att

¹ SÖ 2008:26. Konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning och fakultativt protokoll till konventionen om rättigheter för personer med funktionsnedsättning. överenskommelser Si. Stockholm: Regeringskansliet, Utrikesdepartementet.

² SFS 2008:567. Diskrimineringslag. Svensk författningssamling. Stockholm: Riksdagen.

antalet och formen av möten med handläggande personal, liksom kontinuiteten i kontakten, kan vara avgörande för individens möjlighet att närma sig eller få arbete.

Vidare anser SBU att det i kommande beslutsunderlag bör diskuteras och tydliggöras vilken roll standardiserade bedömningsmetoder kan och bör ha för att säkerställa enhetliga bedömningar inför och vid utformning av insatser. Det innefattar en kartläggning av kunskapsläget och kan omfatta:

- val och anpassning av aktiviteter utifrån individers behov och förutsättningar
- bedömning av aktivitetsförmåga och hur andra aktörers bedömningar av arbetsförmåga kan vägas in,
- bedömning av hur mycket av individens tid som tas i anspråk av aktivitetskravet och Arbetsförmedlingens krav, samt
- utformning av individuella planer.

På samma sätt bör det i kommande beslutsunderlag diskuteras i vilken utsträckning kompetenshöjande åtgärder riktade till beslutsfattare och handläggande personal krävs för att genomföra sådana bedömningar.

Kunskaps- och metodstöd till kommunerna samt att stärkt samverkan mellan kommuner och andra relevanta aktörer

SBU tillstyrker utredningens förslag att en delegation bör inrättas för att stödja tillämpningen av aktivitetskravet. Delegationen bör ha i uppdrag att främja införandet genom kunskaps- och metodstöd till kommunerna samt att stärka samverkan mellan kommuner och andra relevanta aktörer. Detta kan enligt SBU med fördel ske genom Socialstyrelsens handbok för socialtjänsten, i enlighet med utredningens förslag. SBU kan bistå med att ta fram underlag till kunskapsstöd, rekommendationer och metoder.

SBU betonar vikten av att utveckla indikatorer för att kunna bedöma om aktivitetskravets målsättningar uppnås. Indikatorerna bör mäta i vilken utsträckning individer rör sig från socialtjänstens försörjningsstöd till eventuella arbetsmarknadspolitiska insatser vid Arbetsförmedlingen och, i förlängningen, till egen försörjning. Dessa indikatorer bör ligga till grund för registrering och uppföljning av aktivitetskravet. Arbetet skulle kunna förläggas inom ramen för delegationens arbete, och metoden med så kallade prioriterade utfall (Core Outcome Set, COS) är ett sätt att utveckla sådana indikatorer. SBU har deltagit i framtagandet och utvecklingen av COS samt sammanställt befintliga COS inom andra specifika områden och kan vara behjälpliga att ta fram sådana i detta sammanhang.

Då förslaget ställer höga krav på fungerande samverkan mellan Arbetsförmedlingen, kommunernas socialnämnder och andra statliga och regionala aktörer menar SBU att kunskapsläget kring effektiv samverkan fortsatt bör följas. Utredningen föreslår att lokala överenskommelser kan vara ett verktyg för att etablera samverkansstrukturer

kopplade till aktivitetskravet. SBU menar att effektiviteten i en sådan samverkansform bör följas upp kontinuerligt.

Tillsyn och uppföljning

SBU tillstyrker utredningens förslag om att IVO ansvarar för tillsyn och sanktioner vid brister, medan Socialstyrelsen ansvarar för föreskrifter och uppföljning (Kap.7.13 och 7.15).

SBU anser att kommande förslag bör inkludera ett krav på systematiska uppföljningar på *lokal nivå* för att säkerställa att insatserna är effektiva och bidrar till långsiktig progression för den enskilde.

SBU betonar vikten av noggrann uppföljning av aktivitetskrav som genomförs inom särskilt skapade kommunala verksamheter, eftersom forskning visar att sådana aktiviteter kan vara mindre effektiva än aktiviteter inom reguljära verksamheter.

SBU delar utredningens uppfattning att systematisk inhämtning av brukarnas synpunkter är en central del i uppföljningen.

Beslut i detta ärende har fattats av generaldirektör Britta Björkholm 2025-03-06.
Projektledarna Susanna Larsson Tholén samt Elizabeth Åhsberg har varit föredragande.
Samrådande har varit avdelningschef Sofia Tranæus.